

О. Г. Кленка, аспірант Науково-дослідного інституту вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса Національної академії правових наук України
ORCID 0009-0005-1089-038X

ЗАВЕРШЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ В СИСТЕМІ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Постановка проблеми. У сучасному правозастосуванні існує неоднозначність із приводу процесуальних можливостей сторін кримінального провадження під час завершення досудового розслідування. Так, існує дві протилежні думки, які знаходять своє відображення у процесуальних документах, зокрема постановах дізнавачів, слідчих, прокурорів та ухвалах слідчих суддів із приводу співвідношення понять «завершення» та «закінчення» досудового розслідування і реалізації процесуальних прав на цьому етапі. Для одних поняття «завершення» та «закінчення» досудового розслідування є тотожними і такими, що вживаються у Кримінальному процесуальному кодексі України (далі – КПК України) як слова-синоніми, а для інших – це різні поняття, які окреслюють різні етапи кримінального провадження. Окреслена варіативність правозастосовної практики не сприяє вирішенню завдань кримінального провадження та захисту прав і законних інтересів особи. Варто підкреслити, що Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) право на справедливий суд, закріплене у ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція), пов’язує, зокрема, із вимогою єдиного застосування закону. З цього приводу ЄСПЛ зазначає, що вислів «згідно із законом» вимагає, щоб оскаржуваний захід мав певне підґрунтя у національному законодавстві; він також стосується якості закону, про який йдеться, вимагаючи, щоб він був доступний для зацікавленої особи, яка, окрім іншого, повинна мати можливість передбачити наслідки його дії щодо себе. Отже, ця фраза передбачає, окрім іншого, що формулювання національного законодавства повинно бути достатньо передбачуваним, щоб дати особам адекватну

вказівку щодо обставин та умов, за яких державні органи мають право вдаватися до заходів, що вплинуть на їх конвенційні права¹. Водночас однією зі складових правової визначеності, що, у свою чергу, є наріжним каменем верховенства права, є принцип *єдності судової практики* щодо розуміння та тлумачення відповідних норм права судами з урахуванням конкретної ситуації та відповідно до загальних орієнтирів у його тлумаченні, що містяться у судовій практиці. Єдиний підхід до застосування закону найкращим чином відповідає вимогам передбачуваності, верховенству права й ефективному захистові прав людини².

Таким чином, на підставі викладеного вище необхідним вбачається проведення наукової розвідки питань, пов’язаних із завершенням досудового розслідування, а саме: з’ясування його правової природи, місця у системі кримінального процесу, характерних ознак із метою оцінки кримінального процесуального законодавства, що регулює порядок завершення досудового розслідування з точки зору якісних характеристик; визначення проблемних питань правозастосовної практики та можливих шляхів їх подолання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Системно-структурна побудова кримінального процесу ґрунтовно досліджена такими ученими, як Ю. П. Аленін, Ю. М. Грошевий, В. С. Зеленецький, Л. М. Лобойко, В. М. Трофименко. Окремі питання діяльності сторін кримінального провадження під час завершення досудового розслідування висвіт-

¹ Олександр Волков проти України: рішення Європейського суду з прав людини у справі від 09.01.2013 заява № 21722/11 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947#Text (дата звернення: 11.04.2025)

² Вільдхабер Л. 'Прецедент у Європейському суді з прав людини' (2001) 12 Держава та право 10

лювалися в публікаціях І. В. Басистої, І. В. Гловюк, О. М. Дроздова, В. В. Михайленко та ін. Однак окремого дослідження завершення досудового розслідування в системі кримінального провадження не проводилось, що зумовлює актуальність доктринальної розробки цього питання.

Мета статті – визначити місце завершення досудового розслідування в системі кримінального провадження, сформулювати визначення цього структурного елемента та встановити його характерні ознаки.

Виклад основного матеріалу.

Щодо поняття завершення досудового розслідування

Порядок кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України, про що зазначено у ст. 1 КПК України. Статтею 3 КПК України наведено основні терміни Кодексу. Серед них міститься й поняття закінчення досудового розслідування. Водночас поняття завершення досудового розслідування не сформовано. Відповідно у законі відсутнє й визначення цього терміна.

Попри це слід зазначити, що в чинному КПК України слово «завершення» вживається 32 рази, а в контексті «завершення досудового розслідування» лише вісім, з цих восьми – тільки три стосуються визначення кримінальної процесуальної діяльності щодо завершення досудового розслідування; і лише в одному із трьох є відомості, які дозволяють виокремити цей етап досудового розслідування, сформулювати поняття терміна завершення досудового розслідування та виділити його в окремий інститут. Тобто закон не розкриває сутність поняття завершення досудового розслідування, його процесуальні особливості та наслідки. Для пошуку відповіді на запитання, що таке завершення досудового розслідування, слід звернутися до теоретичних напрацювань стосовно визначення системи кримінального процесу.

Принагідно відмітимо, що у доктрині існує кілька підходів до визначення системи кримінального процесу. Так, система кримінального процесу традиційно визначається як сукупність стадій, що послідовно змінюють одна одну. Така сама позиція здебільшого підтримується й у навчальній літературі¹. Альтернативний підхід, на підставі

попередніх розробок цього питання, запропонував В. М. Трофименко, який розглядає горизонтальну (наявність окремих кримінальних проваджень) та вертикальну (від окремого кримінального провадження до «кванта» кримінальної процесуальної діяльності) структуру системи кримінального процесу².

Орієнтуючись на другий підхід, зазначимо, що найбільшими за обсягом структурними утвореннями кримінального процесу є процесуальні провадження, які, як зазначалося вище, охоплюють дві або більше стадій. За своїм змістом та обсягом стадії кримінального провадження є складними та поліструктурними, мають окремі етапи. Досліджуючи це питання, В. А. Журавель слушно вказує, що кримінальне провадження має чітко визначену внутрішню структуру, елементами якої виступають стадії та етапи, а тому їх не можна ототожнювати і використовувати як синоніми³.

Відмітимо, що законодавцем дано визначення центральної стадії кримінального провадження – досудового розслідування. Відповідно до п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України досудове розслідування – стадія кримінального провадження, яка починається з моменту внесення відомостей про кримінальне правопорушення до Єдиного реєстру досудових розслідувань і закінчується закриттям кримінального провадження або направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Таким чином, нормативно закріплено початковий момент цієї стадії – внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань (далі – ЄРДР) та кінцевий – закриття кримінального провадження направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Зауважимо, що ми підтримуємо висловлену в науковій літературі позицію щодо некоректного визначення початкового моменту стадії досудового розслідування в КПК України. За чинної редакції поза межами кримінального провадження

² Трофименко В. М. 'Система кримінального процесу України (спроба концептуального аналізу)' 2014 11 Право України 201–208

³ Журавель В. А. *Проблеми періодизації досудового розслідування. Вибрані твори* (Харків, 2016) 320–321

¹ Коваленко В. В., Удалова Л. Д., Письменний П. Д. (ред) *Кримінальний процес : підручник* (Центр учб. літ., 2013) 27; Лобойко Л. М. *Кримінальний процес : навч. посіб.* (ВАІТЕ, 2014) 280

залишаються: діяльність, яка полягає у прийнятті заяв та повідомлень про кримінальні правопорушення, можливе проведення невідкладних слідчих розшукових дій до внесення відомостей до ЄРДР; діяльність з оскарження відмови у внесенні даних до ЄРДР до слідчого судді, а так само розгляд таких скарг та ухвалення відповідного рішення¹. У зв'язку з викладеним вважаємо, що п. 5 ч. 1 ст. 3 КПК України потребує вдосконалення з урахуванням висловлених зауважень.

За визначенням Л. М. Лобойка, етапи стадії – це відносно самостійні елементи стадії кримінального процесу, які також відзначаються певною специфікою, а тому сприяють ідентифікації його стадій². На підставі системного аналізу норм кримінального процесуального законодавства видається, що не існує чіткої структуризації стадії досудового розслідування. Саме тому розумінню етапів досудового розслідування, їх взаємозв'язку та послідовності присвячено чимало наукових праць.

Існують різні погляди на цю проблему, проте в межах теми дослідження доцільно лише наголосити, що виокремлюють від двох до десяти етапів досудового розслідування. Втім, майже в усіх наукових працях, в яких досліджуються питання етапності досудового розслідування, завжди виокремлюється початковий етап, який пов'язується з моментом внесення відомостей до ЄРДР.

Із цього приводу Голова Вищого антикорупційного суду В. В. Михайленко вказує, що досудове розслідування, яке має наслідком закриття кримінального провадження або звернення до суду з клопотанням про звільнення від кримінальної відповідальності, має два визначальні моменти – початок і закінчення. Початок пов'язується із внесенням відомостей до ЄРДР, а закінчення – із винесенням постанови про закриття кримінального провадження або звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності. Досудове розслідування, яке має наслідком звернення до суду з обвинувальним актом або з клопотанням про застосування примусових заходів, має три ключові віхи: початок – визначається внесенням відомостей до ЄРДР; завершення – пов'язується із фактом складання

обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру; закінчення – фіксується направленням до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру³.

Такий підхід до періодизації досудового розслідування видається логічним. Він у цілому відповідає нормативній моделі, закладеній в КПК України, у ст. 290 якого визначається процесуальний порядок завершення досудового розслідування. Водночас автором не враховано основного етапу – здійснення фактичного розслідування кримінального правопорушення. Крім того, на підставі системного тлумачення норм чинного кримінального процесуального законодавства та теоретичних напрацювань можна зробити висновок, що одним із моментів закінчення досудового розслідування є направлення до суду обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру. При цьому все це, на нашу думку, можна схарактеризувати як процесуальну дію, а не як етап досудового розслідування.

Схожий підхід запропонований Т. М. Барабаш, яка виділяє три етапи досудового розслідування:

- початковий етап, який пов'язується із моментом внесення відомостей до ЄРДР або, як виключення, отриманням уповноваженими органами інформації про вчинене кримінальне правопорушення (при огляді місця події тощо (ч. 3 ст. 214 КПК)) і характеризується проведенням виключно невідкладних процесуальних дій та заходів, спрямованих на встановлення особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, виявлення і фіксування слідів кримінального правопорушення;
- другий етап (подальший) досудового розслідування, який розпочинається з моменту повідомлення особі про підозру і завершується групуванням такої сукупності доказів, які б вказували на можливість прийняття одного з рішень стадії досудового розслідування, визначеного ст. 283 КПК України;
- завершальний етап, який розпочинається з надання доступу до матеріалів досудового роз-

¹ Гуртієва Л. М. 'Система стадій кримінального провадження України' (2015) 5 (101) 2 Митна справа 101

² Лобойко Л. М. *Стадії кримінального процесу* : навч. посіб (Центр навч. літ., 2005) 11

³ Михайленко В. 'Завершення і закінчення досудового розслідування: гра слів чи різні етапи досудового розслідування' Юридика газета online <<https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/zavershennya-i-zakinchennya-dosudovogo-rozsliduvannya-gra-sliv-chi-rizni-etapi-dosudovogo-rozsliduvannya.html>> (дата звернення: 11.04.2025)

слідкування, відкриття матеріалів сторонами кримінального провадження і закінчується складанням підсумкового рішення органом досудового розслідування¹.

Така періодизація етапів досудового розслідування в цілому узгоджується із нормами чинного кримінального процесуального законодавства, однак у такій формі вона може існувати лише тоді, коли встановлено особу, яка вчинила кримінальне правопорушення, та їй повідомлено про підозру. При цьому повідомлення про підозру повинно бути законним й обґрунтованим, а строки досудового розслідування такими, що не сплили.

Більш детально вважаємо за необхідне розглянути завершальний етап досудового розслідування. На наш погляд, не зовсім правильно говорити про початок цього етапу саме з моменту надання доступу до матеріалів досудового розслідування. Адже відповідно до ч. 1 ст. 290 КПК України процесуальним діям щодо надання доступу до матеріалів передують прийняття рішення про завершення досудового розслідування. І хоча кримінальне процесуальне законодавство не вимагає прийняття такого рішення в формі постанови, саме з моменту формування в прокурора переконання про необхідність завершення досудового розслідування розпочинається новий етап, який характеризується спрямованістю процесуальної діяльності учасників кримінального провадження на досягнення кінцевої мети досудового розслідування – спрямування обвинувального акта до суду. Водночас викладене вище стосується виключно такої форми закінчення досудового розслідування, як спрямування обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру до суду. Саме такого підходу дотримується більшість науковців. Здебільшого така позиція спирається саме на нормативну регламентацію ст. 290 КПК України. Водночас відмітимо, що прийняття рішення про закриття кримінального провадження передуює так само сукупність процесуальних дій, яка може бути узагальнена в окремий етап – завершення досудового розслідування. Так, наприклад, складання постанови передуює прийняття рішення про необхідність закриття кримінального провадження. Як нами вже

вказувалося, такі рішення не мають матеріального виразу, тобто є латентними. Втім, як зазначає Н. В. Глинська, відсутність матеріальної форми не свідчить про те, що латентні кримінальні процесуальні рішення приймаються довільно, без наявності для того достатніх підстав. Їх ухваленню також передуює певний розумовий процес, що відображається у свідомості особи, яка приймає рішення².

Також необхідно звернути увагу на п. 1 ч. 10 ст. 284 КПК України, відповідно до якого прокурор до винесення постанови про закриття кримінального провадження направляє одному з близьких родичів або члену сім'ї, та/або захиснику померлого письмове повідомлення про можливість закриття кримінального провадження у зв'язку зі смертю підозрюваного, особи, стосовно якої зібрано достатньо доказів для повідомлення про підозру у вчиненні кримінального правопорушення, але не повідомлено про підозру у зв'язку з її смертю, із роз'ясненням права заявити клопотання про непогодження із закриттям кримінального провадження. Фактично вказана норма свідчить про те, що прокурором вже прийнято латентне рішення про необхідність закриття кримінального провадження. Проте законом передбачається необхідність вчинення додаткових процесуальних дій, що свідчить про складну систему цієї процесуальної діяльності.

Крім того, у своїх попередніх публікаціях ми звертали увагу на питання забезпечення права потерпілого на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування при закритті останнього. Так, відповідно до ч. 11 ст. 56 КПК потерпілий має право «... знайомитися з матеріалами кримінального провадження, які безпосередньо стосуються вчиненого щодо нього кримінального правопорушення, у випадку закриття цього провадження». Як справедливо звертає увагу В. Г. Пожар, право потерпілого на таке ознайомлення при закритті кримінального провадження реально не забезпечено іншими нормами КПК³. Дійсно, у ст. 284

² Глинська Н. В. 'Концептуальні засади визначення та забезпечення стандартів доброякісності кримінальних процесуальних рішень' (дис. доктора юрид. наук Наук.-дослідний інститут вивчення проблем злочинності імені академіка В. В. Сташиса, 2015) 29

³ Пожар В. Г. 'Проблеми забезпечення прав деяких учасників кримінального провадження на етапі закінчення досудового розслідування' *Шляхи удосконалення кримінального процесуального законодавства: матеріали регіон. круглого столу* (м. Одеса. 19 квітня 2013 р.) 89

¹ Барабаш Т. М. 'Проблемні питання етапності досудового розслідування в кримінальному провадженні України' (2013) 5 Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України 115–119 <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2013_5_25> (дата звернення: 11.04.2025)

КПК законодавцем не передбачено обов'язку слідчого, прокурора надати потерпілому матеріали досудового розслідування для ознайомлення. Частина 6 ст. 284 КПК України передбачає лише обов'язок сторони обвинувачення надіслати потерпілому постанову про закриття кримінального провадження. К. Є. Лисенко зазначає, що в цьому випадку гарантією додержання прав потерпілого виступає можливість оскарження рішення про закриття кримінального провадження прокурору або слідчому судді в порядку, передбаченому КПК¹. Однак, вважаємо за необхідне підкреслити, що від ознайомлення з матеріалами досудового розслідування при закритті кримінального провадження безпосередньо залежить ефективність реалізації потерпілим права на оскарження. Адже обізнаність із матеріалами може надати потерпілому можливість більш ретельно обґрунтувати свою скаргу, виявити додаткові підстави для скасування постанови про закриття кримінального провадження тощо.

Окрім того, у контексті розглядуваного питання вважаємо за необхідне звернутися до практики ЄСПЛ. У своїй прецедентній практиці у контексті ст. 2 Конвенції ЄСПЛ сформулював критерії ефективності досудового розслідування, які були узагальнені в рішеннях у справах «Джуліані та Гаджіо проти Італії» [ВП] (Giuliani and Gaggio v. Italy) [GC], заява № 23458/02, пункти 299–305, ЄСПЛ 2011 (витяги), та «Армані да Сілва проти Сполученого Королівства» [ВП] (Armani Da Silva v. the United Kingdom) [GC], заява № 5878/08, пункти 231–237, від 30 березня 2016 р. із подальшими посиланнями) та ін. Такими критеріями, зокрема, є: незалежність, належний характер розслідування, ступінь ретельності, контроль громадськості і залучення потерпілих або їх рідних. Відмітимо, що попри те, що такі критерії сформульовані у контексті розгляду ЄСПЛ скарг за ст. 2 Конвенції (порушення права на життя), сьогодні вони є орієнтирами ефективності розслідування будь-якого кримінального правопорушення.

Щодо такого критерію, як «контроль громадськості і залучення рідних», то ЄСПЛ встановив, що розслідування не було доступним для рідних або ж не надавало громадськості можливості належного контролю, якщо: дружина жертви не отримала

жодної інформації щодо просування розслідування; вона не могла ознайомитись з матеріалами справи, і їй не було надано жодного документа ані стосовно показів свідків, ані щодо інших слідчих дій (Mezhiyeva проти Росії, § 75); прокуратура намагалась перешкодити заявникам ознайомитись із матеріалами розслідування (Benzer та інші проти Туреччини, § 193)².

В іншому рішенні ЄСПЛ зазначає, що хоча заявникам не було надано доступу до матеріалів справи на етапі, коли розслідування тривало, зрештою вони отримали повний доступ до матеріалів справи наприкінці розслідування, яке тривало близько року... За таких обставин ЄСПЛ вважає, що заявникам було надано доступ до розслідування в обсязі, необхідному для захисту їх законних інтересів³.

Із наведеного вбачається, що надання доступу до матеріалів досудового розслідування ЄСПЛ розглядає як один з елементів залучення потерпілого (або його родичів) до провадження, що має безпосередній вплив на визначення ефективності досудового розслідування. Особливо значення доступу до матеріалів досудового розслідування в національній практиці набуває під час закриття кримінального провадження, адже після прийняття остаточного рішення та внесення відповідних відомостей до ЄРДР подальший розгляд справи фактично виключається, як і можливість ознайомитись з матеріалами досудового розслідування. Відмітимо, що в кримінальному процесуальному законодавстві інших країн передбачається право потерпілого на ознайомлення з усіма матеріалами досудового розслідування у випадку закриття кримінального провадження. Наприклад, ч. 3 ст. 206 КПК Естонської Республіки передбачає, що потерпілий має право знайомитися з матеріалами кримінальної справи протягом десяти днів після отримання копії постанови про припинення кримінального провадження⁴ (припинення криміналь-

² Довідник із застосування статті 2 Європейської конвенції з прав людини <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_2_ukr> 36, 50 (дата звернення: 12.01.2025)

³ Огляд рішень Європейського суду з прав людини (листопад – грудень 2023 року). <https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/ogliady/Oglyad_ESPL_11_12_2023.pdf> (дата звернення: 12.01.2025)

⁴ Кримінально-процесуальний кодекс Естонської Республіки станом на 1.07.2024 URL: <https://www.juristaitab.ee/sites/default/files/seaduste-tolked/%D0%A3%D0%93%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%92%D0%9D%D0%9E-%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A6%D0%95%D0%A1%D0%A1%D0%A3%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%AB%D0%99%20>

¹ Лисенко К. Є. 'Принцип змагальності сторін у досудовому кримінальному провадженні' (дис канд юрид наук Київ, 2016) 57

ного провадження у КПК Естонської Республіки є аналогом закриття кримінального провадження в національному законодавстві – *прим О. К.*). Цікавим видається підхід естонського законодавця щодо надання потерпілому право на ознайомлення з матеріалами після отримання останнім постанови про закриття кримінальної справи. Водночас щодо національної практики, то видається, що більш доцільним було б врегулювати це питання за аналогією зі ст. 290 КПК України, та передбачити право потерпілого на ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до отримання постанови про закриття кримінального провадження, або передбачити можливість одночасного отримання постанови про закриття кримінального провадження та доступу до матеріалів досудового розслідування.

На наше переконання, викладене вище є аргументами на користь того, що етап завершення досудового розслідування притаманний й кримінальному провадженню, яке закінчується прийняттям рішення про його закриття. Адже кожен з етапів складається з певних процесуальних дій (слідчих, інших процесуальних), які, як зазначав В. С. Зеленецький, також мають свою структуру, тобто складаються із взаємопов'язаних дій, в основі яких знаходяться елементарні дії та «кванти» процесуальної дії¹.

За результатами проведеної наукової розвідки вважаємо, що етапами досудового розслідування є: початковий (сукупність процесуальних дій, пов'язаних з отриманням заяви (інформації) про вчинення кримінального правопорушення та прийняттям рішення про можливість реєстрації відомостей в ЄРДР); основний (сукупність процесуальних дій, пов'язаних із фактичним розслідуванням кримінального правопорушення та встановленням особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, та у випадку встановлення останньої можливості повідомлення їй про підозру); завершальний (сукупність процесуальних дій, спрямованих на прийняття кінцевого рішення стадії досудового розслідування).

Отже, завершення досудового розслідування є етапом однойменної стадії, що починається з прийняття рішення про завершення досудового

розслідування та закінчується внесенням відомостей до ЄРДР відповідно до форми закінчення досудового розслідування, передбаченої ч. 2 ст. 283 КПК України.

Щодо характерних ознак етапу завершення досудового розслідування.

З огляду на доктринальні основи кримінального провадження завершення досудового розслідування, як і будь-який інший етап у системі кримінального процесу, не є одноактним та складається з комплексу процесуальних дій, що здійснюються послідовно-поступово в межах кримінального провадження. На підставі системного аналізу КПК України та практики ЄСПЛ можна виділити такі універсальні елементи етапу завершення досудового розслідування: 1) прийняття рішення про можливість завершення досудового розслідування; 2) надання доступу до матеріалів досудового розслідування; 3) складання підсумкового рішення досудового розслідування (постанови про закриття кримінального провадження, клопотання про звільнення особи від кримінальної відповідальності, обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру); 4) внесення відомостей до ЄРДР щодо закінчення досудового розслідування. Зауважимо, що відповідно до процесуальної форми закінчення досудового розслідування кількість таких структурних елементів та їх характеристика може відрізнятися. Таким чином, завершення досудового розслідування, як і будь-який інший етап, характеризується системою процесуальних дій.

Крім того, етап завершення досудового розслідування характеризується диференціацією процесуальної форми відповідно до форми закінчення, передбаченої ст. 283 КПК України.

Також варто зазначити, що процесуальні дії, які є складовими елементами етапу завершення досудового розслідування чітко врегульовані КПК України. Таким чином, однією з характерних рис завершення досудового розслідування є урегульованість нормами кримінального процесуального законодавства.

Підкреслимо, що відповідно до ст. 290 КПК України, визнавши зібрані під час досудового розслідування докази достатніми для складання обвинувального акта, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру, прокурор або слідчий за його дорученням зобов'язаний повідомити підозрюваному, його

%D0%9A%D0%9E%D0%94%D0%95%D0%9A%D0%A1%20 01.07.2024. pdf (дата звернення: 11.04.2025)

¹ Зеленецький В. С. Структура советского уголовного процесса' (1981) 2 Проблемы правоведения 100–107

захиснику, законному представнику та захиснику особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного чи виховного характеру, про завершення досудового розслідування. З наведеного можна зробити висновок, що перехід до етапу завершення досудового розслідування має дискреційний характер, адже рішення про завершення приймається прокурором, виходячи з обставин конкретного кримінального провадження. Зазначене стосується й прийняття рішення про закриття кримінального провадження.

Таки чином, уявляється, що характерними рисами етапу завершення досудового розслідування є: системність; урегульованість нормами чинного кримінального процесуального законодавства; дискреційний характер початку; диференціація

процесуальної форми відповідно до форми закінчення, передбаченої ст. 283 КПК України.

Висновки. На підставі проведеної наукової розвідки можна зробити такі висновки. Завершення досудового розслідування є етапом однойменної стадії, що починається з прийняття рішення про завершення досудового розслідування та закінчується внесенням відомостей до ЄРДР відповідно до форми закінчення досудового розслідування, передбаченої ч. 2 ст. 283 КПК України. Характерними рисами етапу завершення досудового розслідування є: системність; урегульованість нормами чинного кримінального процесуального законодавства; дискреційний характер початку; диференціація процесуальної форми відповідно до форми закінчення, передбаченої ст. 283 КПК України.

REFERENCES

List of legal documents

Legislation

1. Kryminalno-protsesualnyi kodeks Estonskoi Respubliki stanom na 1.07.2024 URL: <https://www.juristaitab.ee/sites/default/files/seaduste-tolked/%D0%A3%D0%93%D0%9E%D0%9B%D0%9E%D0%92%D0%9D%D0%9E-%D0%9F%D0%A0%D0%9E%D0%A6%D0%95%D0%A1%D0%A1%D0%A3%D0%90%D0%9B%D0%AC%D0%9D%D0%AB%D0%99%20%D0%9A%D0%9E%D0%94%D0%95%D0%9A%D0%A1%2001.07.2024.pdf> (in Russian)

Cases

2. Oleksandr Volkov proty Ukrainy: rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny u sparvi vid 09.01.2013 zaiava № 21722/11 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_947#Text (in Ukrainian)

Bibliography

Authored books

1. Loboiko L M *Kryminalnyi protses : navch. posib* [Criminal procedure: textbook] (VAITE, 2014) 280 (in Ukrainian)
2. – *Stadii kryminalnoho protsesu : navch. Posib* [Stages of the criminal process] (Tsentr navch. lit., 2005) 176

Edited books

3. Kovalenko V V, Udalova L D, Pysmennyi P D (red) *Kryminalnyi protses : pidruchnyk* [Criminal procedure: textbook] (Tsentr uchb. lit., 2013) 544 (in Ukrainian)

Non-authored books

4. *Dovidnyk iz zastosuvannya statii 2 Yevropeiskoi konventsii z prav liudyny* [Handbook on the application of Article 2 of the European Convention on Human Rights] <https://ks.echr.coe.int/documents/d/echr-ks/guide_art_2_ukr> (in Ukrainian)
5. *Ohliad rishen Yevropeiskoho sudu z prav liudyny (lystopad – hruden 2023 roku)*. [Overview of the decisions of the European Court of Human Rights (November – December 2023)] https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/oglyady/Oglyad_ESPL_11_12_2023.pdf (in Ukrainian)

Part of the books

6. Zhuravel V A 'Problemy periodyzatsii dosudovoho rozsliduvannia' [Problems of periodization of pre-trial investigation] *Vybrani tvory* (Kharkiv, 2016) 315–325. (in Ukrainian)

Journal articles

7. Barabash T M 'Problemni pytannia etapnosti dosudovoho rozsliduvannia v kryminalnomu provaldzhenni Ukrainy' [Problematic issues of the phasing of pre-trial investigation in criminal proceedings in Ukraine] (2013) 5 *Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy* 115–119. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzizvru_2013_5_25 (in Ukrainian)

8. Vildkhaber L 'Pretsident u Yevropeiskomu sudi z prav liudyny' [Precedent in the European Court of Human Rights] (2001) 12 Derzhava ta pravo 10 (in Ukrainian)
9. Hurtiieva L M 'Systema stadii kryminalnoho provadzhennia Ukrainy' [System of stages of criminal proceedings in Ukraine] (2015) 5 (101) 2 Mytna sprava 99–104 (in Ukrainian)
10. Zelenetskyi V S 'Struktura sovetskoho uholovnoho protsesa' [The structure of the Soviet criminal process] (1981) 2 Problemi pravovedenyia 100–107 (in Russian)
11. Trofymenko V M 'Systema kryminalnoho protsesu Ukrainy (sproba kontseptualnoho analizu)' [The criminal process system of Ukraine (an attempt at conceptual analysis)] (2014) 11 Pravo Ukrainy 201–208 (in Ukrainian)

Newspaper article

12. Mykhailenko V 'Zavershennia i zakinchennia dosudovoho rozsliduvannia: hra sliv chy rizni etapy dosudovoho rozsliduvannia' [Completion and end of the pre-trial investigation: a play on words or different stages of the pre-trial investigation] Yurydychna hazeta online <https://yur-gazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/zavershennia-i-zakinchennia-dosudovogo-rozsliduvannia-gra-sliv-chi-rizni-etapi-dosudovogo-rozsliduvannya.html> (in Ukrainian)

Conference paper

13. Pozhar V H 'Problemy zabezpechennia prav deiakykh uchastykiv kryminalnoho provadzhennia na etapi zakinchennia dosudovoho rozsliduvannia' [Problems of ensuring the rights of some participants in criminal proceedings at the stage of completion of the pre-trial investigation] *Shliakhy udoskonalennia kryminalnoho protsesualnoho zakonodavstva: materialy rehion. kruhloho stolu* (m. Odesa. 19 kvitnia 2013 r.) 87–91 (in Ukrainian)

Theses

14. Hlynska N V 'Kontseptualni zasady vyznachennia ta zabezpechennia standartiv dobroiakisnosti kryminalnykh protsesualnykh rishen' [Conceptual principles for defining and ensuring standards of good quality of criminal procedural decisions] (dys doktora yuryd nauk Naukovo-doslidnyi instytutu vyvchennia problem zlochynnosti imeni akademika V. V. Stashysa, 2015) 29 (in Ukrainian)
15. Lysenko K. Ye. 'Pryntsyp zmahalnosti storin u dosudovomu kryminalnomu provadzhenni' [The principle of adversarial proceedings in pre-trial criminal proceedings] (dys kand yuryd nauk Kyiv, 2016) 57 (in Ukrainian)

Клепка О. Г.

Завершення досудового розслідування в системі кримінального процесу

У статті розглядаються питання місця завершення досудового розслідування в системі кримінального процесу. Автором доведено необхідність проведення наукової розвідки питань, пов'язаних із завершенням досудового розслідування, а саме: з'ясування його правової природи, місця у системі кримінального процесу, характерних ознак з метою оцінки кримінального процесуального законодавства, що регулює порядок завершення досудового розслідування з точки зору якісних характеристик; визначення проблемних питань правозастосовної практики та можливих шляхів їх подолання. Зроблено огляд наукової літератури щодо періодизації досудового розслідування відповідно до його етапів. Наведено аргументи на користь можливості виокремлення етапу завершення в досудовому розслідуванні, що закінчується у формі закриття кримінального провадження. На підставі огляду практики ЄСПЛ доведено, що національне законодавство потребує вдосконалення в частині закріплення права доступу потерпілого до матеріалів досудового розслідування у випадку його закриття. Запропоновано передбачити норму за аналогією зі ст. 290 КПК України, яка передбачатиме можливість отримання потерпілим доступу до матеріалів кримінального провадження до винесення постанови про його закриття. На підставі проведеної наукової розвідки зроблено висновки, що завершення досудового розслідування є етапом однойменної стадії, що починається з прийняття рішення про завершення досудового розслідування та закінчується внесенням відомостей до ЄРДР відповідно до форми закінчення досудового розслідування, передбаченої ч. 2 ст. 283 КПК України. Характерними рисами етапу завершення досудового розслідування є: системність; урегульованість нормами чинного кримінального процесуального законодавства; дискреційний характер початку; диференціація процесуальної форми відповідно до форми закінчення, передбаченої ст. 283 КПК України.

Ключові слова: система кримінального провадження, стадія, етап, завершення досудового розслідування, надання доступу до матеріалів.

Клепка О. Г.

Completion of pre-trial investigation in the criminal process system

The article deals with the issues of the place of completion of the pre-trial investigation in the criminal procedure system. The author proves the need for scientific research into the issues related to the completion of the pre-trial

investigation, namely, clarification of its legal nature, place in the criminal procedure system, and characteristic features with a view to assessing the criminal procedure legislation regulating the procedure for completion of the pre-trial investigation in terms of qualitative characteristics; and also to identifying the problematic issues of law application practice and possible ways to overcome them. The author reviews the scientific literature on the periodisation of pre-trial investigation according to its stages. The author provides arguments in favour of the possibility of distinguishing the stage of completion in the pre-trial investigation which ends in the form of closure of criminal proceedings. Based on the review of the ECHR case-law, the author proves that national legislation needs to be improved in terms of securing the victim's right of access to the pre-trial investigation materials in case of its closure. It is proposed to provide for a provision, similar to Article 290 of the CPC of Ukraine, which would provide for the possibility of a victim's access to the criminal proceedings before the decision to close them is made. Based on the research conducted, the author concludes that the completion of the pre-trial investigation is a stage of the same name, which begins with the decision to complete the pre-trial investigation and ends with the entry of information into the URPTI in accordance with the form of completion of the pre-trial investigation provided for in Part 2 of Article 283 of the CPC of Ukraine. The characteristic features of the stage of completion of the pre-trial investigation are: systematic; regulated by the norms of the current criminal procedural legislation; discretionary nature of the beginning; differentiation of the procedural form in accordance with the form of completion provided for in Article 283 of the CPC of Ukraine.

Keywords: system of criminal proceedings, stage, stage, completion of pre-trial investigation, provision of access to materials.

Стаття надійшла до редакції: 3.05.2025 р.

Прийнята до друку: 20.06.2025 р.